

Mekânsal Yoğunlaşma ve Ayrışmanın Kentli Sığınmacıların Sosyal Uyumuna Etkisi

*

Hüseyin Koçak¹

ORCID: 0000-0003-2648-4384

Selvet Çetin²

ORCID: 0000-0001-7469-5704

Öz

Türkiye son yıllarda başta Suriyeli sığınmacılar olmak üzere farklı coğrafyalardan ciddi bir göçmen ve mülteci akınıyla karşı karşıyadır. Bu göç sürecini yönetmek her açıdan zor olduğu gibi hedef ülkelerin sınırlarını göçmenlere kapatması ve külfet paylaşımına yanaşmaması, Türkiye'yi siyasi, ekonomik ve toplumsal yönden zor duruma düşürmektedir. Özellikle Suriye'deki savaşın devam etmesi ve geri dönüş konusunda yaşanan belirsizlik nedeniyle sığınmacılara karşı medyada giderek artan ırkçı ve yabancı düşmanı nefret söyleminden kimi toplumsal kesimler etkilenmekte ve karşılıklı güven bunalımı yaşanmaktadır. Bunun yanı sıra mevcut durumu siyasi rant aracı olarak kullanmak isteyen ve sığınmacıları "evlerine zorla geri göndermekle tehdit eden" politikacıların söylemi nedeniyle, sığınmacıların güvenlik kaygısının büyüdüğü görülmektedir. Diğer taraftan kentsel eşitsizliklerin en yaygın olduğu mekânlarda barınmakta olan sığınmacıların dezavantajlı yerel topluluklarla kültür çatışması yaşamaması, sosyal risklerin büyümesine yol açmaktadır. Çoğu kez şehrin kenar mahallelerinde yalıtılmış ev, okul, işyeri ve sosyal çevre içine sıkışan ve ev sahibi toplumla iletişim kurmakta zorlanan sığınmacıların uyum sürecine nasıl dâhil edileceği, sorusu önem kazanmaktadır. Bu çalışma, kentli sığınmacıların mekânsal yalıtılmışlık ve dışlanmışlığa direnebilmesi ve sosyal uyum sürecinden kopmaması için yapılması gerekenlere odaklanmış ve ilgili kesimlere çeşitli önerilerde bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sığınmacılar, Mekânsal Yoğunlaşma, Mekânsal Ayrışma, Sosyal Uyum

¹ Prof. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, E-Mail: kocak@aku.edu.tr

² Doktora Öğrencisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, E-Mail: selvetcetin@gmail.com

The Effect of Spatial Concentration and Segregation on Social Cohesion of Urban Refugees

*

Hüseyin Koçak³

ORCID: 0000-0003-2648-4384

Selvet Çetin⁴

ORCID: 0000-0001-7469-5704

Abstract

In recent years, Turkey has been faced with a serious influx of immigrants and refugees from different geographies, especially Syrian refugees. Managing this migration process is difficult in every aspect, and the fact that the target countries close their borders to immigrants and do not accept burden sharing puts Turkey in a difficult situation politically, economically and socially. Some social segments are affected by the increasing racist and xenophobic hate speech in the media against refugees, especially due to the ongoing war in Syria and the uncertainty about returning, and there is a crisis of mutual trust. In addition, it is seen that the security concerns of asylum seekers have increased due to the discourse of politicians who want to use the current situation as a means of political profit and threaten to "forcibly send them back to their homes". his study focused on what needs to be done in order for the urban refugees to resist spatial isolation and exclusion and not to break away from the social cohesion process, and made various suggestions to the relevant sections.

Keywords: *Refugees, Spatial Concentration, Spatial Segregation, Social Cohesion*

³ Prof. Dr., Afyon Kocatepe University, E-Mail: kocak@aku.edu.tr

⁴ PhD Student, Afyon Kocatepe University, E-Mail: selvetcetin@gmail.com

Giriş

Cumhuriyet tarihi boyunca görülmemiş ölçekte bir sığınmacı ve göçmen akınıyla karşılaşan Türkiye toplumu, böylesi yoğun ve kültürel bakımdan yabancı gruplarla ilk kez bu kadar uzun süre birlikte yaşamak zorunda kalmıştır. Üstelik bu göçün niteliği ve sığınmacı profili de önceki deneyimlerden farklı olup, toplumsal yabancılaşmayı beraberinde getirmiştir. Dil, gelenek, kültür ve sosyal yaşam bakımından ev sahibi toplumla ciddi farklılıkları bulunan sığınmacıların kentsel aidiyetini, eğitimini, iletişim becerilerini, kültürel gelişimlerini, ekonomik kapasitelerini ve toplumsal uyumlarını güçlendirmeye yönelik pek çok çalışma hayata geçirilmiştir. Ancak bu süreci ve karşılıklı etkileşimi zora sokan konulardan birini mekânsal yoğunlaşma/ayrışma uygulamaları oluşturmaktadır. Dolayısıyla sığınmacıların ve ev sahibi toplumun bir arada yaşama tecrübesini geliştirecek ve sosyal uyum sürecini güçlendirecek uygulanabilir kentsel yerleşim stratejilerinin hayata geçirilmesi bakımından yeni yaklaşımların oluşturulmasına ihtiyaç vardır.

Türkiye'deki sığınmacı nüfusun çok büyük bölümü iç savaş nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan Suriyelilerden oluşmaktadır. Bu yüzden sığınmacıların mekânsal yoğunlaşması/ayrışması konusu, genel olarak Suriyeli sığınmacıların yaşam döngüsü dikkate alınarak tartışılmaktadır. Serbest ikamet yoluyla kentlere dağılmış bulunan sığınmacıların uyum süreçlerini kolaylaştırmak bakımından kamu ve sivil toplum çevrelerinde kapsamlı ve sürdürülebilir politikaların hayata geçirilmesi amacıyla çok yönlü programlar geliştirilmektedir. Sığınmacıların kentsel yerleşim tercihlerinin uyum politikalarına etkisinin incelendiği saha araştırmaları ve raporlar bulunmaktadır. Yapılan değerlendirmelere göre, sığınmacıların yoğunlaştıkları mahalle ve semtlerde mekân ve kimlik sorununun giderek daha ciddi bir sosyal çatışma riskine yol açacağı öngörülmektedir (Özgür, 2020, 236). Diğer yandan mekânsal yalıtılmışlık, ayrımcılık ve yoksulluk süreçleri, zorunlu bir gettolaşmayı ve nihayet toplumsal izolasyonu beraberinde getirmektedir ki, sığınmacıların entegrasyonu bu yüzden önemli bir risk altındadır.

Zorla yerinden edilmiş kişiler başka bir ülkeye göç ettiklerinde kültürel bağlarını ve alışkanlıklarını geride bıraktıkları için yeni yere uyum sağlamakta güçlük çekebilmektedir. Mekânsal kümelenmede etkili olan hususlar arasında daha çok benzer etnik ve kültürel kimliğe sahip olmak ile aynı yerleşim yerinden gelmiş bulunmak gibi ortak özellikler yer alır. Sosyoloji disiplininin kuramsallaşmasıyla birlikte mekân olgusunu ele alan birçok çalışma yapılmış ve mekân, sosyolojinin bir alt disiplini haline gelmeye başlamıştır.

İbn-i Haldun, göç ve mekân ilişkisi üzerinde durmuş ve kırdan kente göç eden bireylerde grup aidiyetinin zayıflayarak mekân aidiyetinin güçlendiğini açıklamıştır (Haldun, 1989, s.840-841). Bu bakış açısına göre, mekân insanı ve sosyal ilişkileri dönüştürmektedir ve insanın üzerinde yaşadığı mekânı dik-kate almadan sosyal ilişkileri çözümlenmek mümkün değildir. Haldun'a benzer bir biçimde Montesquieu, insanların yaşadığı coğrafi bölge ve iklim yapısının kültür, yaşam tarzı ve yönetim biçimi üzerinde etkili olduğunu ifade etmektedir (Montesquieu, 1963, s.535). Kentlerde geçen zamanı ete kemiğe büründüren sahne, kent mekânlarıdır. Kent mekânları ise gündelik hayatın üzerinde inşa edildiği ve hafızalara depolanan toplumsallıkları üretmektedir. Dolayısıyla kent hakkında çeşitli tasavvur ve tahayyüllerin gerçekleştirilmesinde, kentin tarihsel, toplumsal ve mekânsal değerler taşıyor olması önemlidir (Karakaş, 2019, s.16). Göç yönetiminde mekânsal planlamalar, sığınmacıların yerel topluma aktif katılımını ve işbirliğini esas alan "sosyal uyum modellerinin" geliştirilmesine yardımcı olur.

Çağdaş göç hareketlerinde sığınmacı ve göçmenler genellikle ülkelerin büyük kentlerinde ve ucuz konutların bulunduğu bölgelerde yoğunlaşmaktadır. Türkiye'de de durum farklı değildir. Bu mekânsal yoğunlaşma ve (yerleşik toplumdan) ayrışma bir süre sonra "gettolaşma" sorununu beraberinde getirmektedir (Erbaş, 1999, s.30). Uluslararası göç hareketliliğinin yoğunlaştığı büyük şehirlerdeki sığınmacıların kümelenildiği mekânlar işsizliğin, suç oranlarının ve düşük yaşam kalitesinin yüksek olduğu bölgelerde yer almaktadır. Böyle olunca da zaten iç göç nedeniyle bu bölgelere gelen dezavantajlı yerel halkın uyum sorunu devam ediyorken, bir de sığınmacı nüfusla aynı şartlarda bulunmak, toplumda gerilimlere neden olmaktadır. Dolayısıyla, sığınmacıların mekânsal yoğunlaşması, kendi aralarında oluşturdukları dayanışma ağlarını güçlendirmeye yardımcı olsa da toplumsal bütünleşme yerine ayrışmayı tetiklemektedir. Bu bakımdan ev sahibi toplumla sığınmacılar arasındaki iletişimin ve uyumun güçlenmesi için mekânsal yerleşimlerin belli ölçüler esas alınarak resmi politikayla planlanması gerekmektedir.

Türkiye'deki Sığınmacı Profili ve Genel Durum

Son 10 yılda Türkiye'nin uluslararası göç hareketliliği bakımından dünyada ilk sıraya yerleştiği görülmektedir. Mevcut durumda çatışma, şiddet ve zulüm sebebiyle zorla yerlerinden edilen kişilerin Türkiye'ye akını devam etmektedir. Türkiye, 1951 Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi sınırlama şartıyla onaylamış ve 1967 Protokolüne taraf olmuştur. Ulusal sınırlama şartıyla onaylamış ve 1967 Protokolüne taraf olmuştur. Ulusal sınırlama şartıyla onaylamış ve 1967 Protokolüne taraf olmuştur.

ğınma mevzuatını uluslararası standartlara uygun hale getirmek üzere hazırlanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu kanun kapsamında tüm yabancılara ilişkin resmi işlemlerden sorumlu olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Türkiye böylece göç politikasını oluşturmak ve ulusal sığınma sistemini güçlendirmek amacıyla önemli bir adım atmıştır. Bununla birlikte 2014 yılında çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliğiyle geçici koruma altına alınan Suriyelilere ilişkin tüm resmi uygulamaların esasları belirlenmiştir.

Hâlihazırda Türkiye, dünyada en fazla sayıda sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Son verilere göre, Suriyeli sığınmacı sayısı 3.710.497 olarak kayıtlara geçmiştir. Bu sığınmacı nüfusun yoğunlaştığı ilk beş kent ise; İstanbul, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa ve Adana olarak sıralanmaktadır. Öte yandan savaş ve iç karışıklık nedeniyle ülkelerini terk ederek düzensiz göç yoluyla Türkiye'ye gelen yaklaşık bir milyon sığınmacı ve düzensiz göçmenin bulunduğu tahmin edilmektedir. Son dönemde Afganistan'da artan istikrarsızlık ve çatışma ortamından kaçmak isteyen sivillerin Türkiye'ye yöneldiklerine dair çeşitli haberler yayınlanmış ve düzensiz göçle gelen Afgan sığınmacı sayısının üç yüz bin civarında olduğu açıklanmıştır. Irak, İran, Yemen, Libya ve Somali gibi çeşitli ülke vatandaşlarının da farklı sayılarla ve düzensiz göç yoluyla ülkeye sığınmacı ya da göçmen statüsünde geldikleri bilinmektedir.

Teorik Çerçeve: Mekânsal Yoğunlaşma/Ayrışma Yaklaşımları

Kent sosyolojisi bağlamında önemli tartışma konularından biri olan mekânsal yoğunlaşma ve ayrışmayı etkileyen çeşitli faktörler söz konusudur. Uluslararası göçlerin yöntemi ve yönü, göç edenlerin tercihi, devlet politikaları, ekonomik ve toplumsal koşullar sürecin nereye evrileceği hususunda fikir vermektedir (Gregory vd, 2009, s. 673). Çağdaş kent kuramcıları, mekân olgusunu mekân ve insan arasındaki ilişkiyi ele alarak incelemiştir. Harvey, bu olguyu kapitalist ilişki biçimi üzerinden değerlendirmiş ve kapitalizmin bireyler arasında neden olduğu sosyal adaletsizlik ve sınıfsal farklılaşmanın mekâna yansıdığını ve böylece mekânsal ayrışmaya yol açtığını ifade etmiştir (Harvey, 2006, s. 61-62).

Bu bağlamda kentlerdeki göç hareketliliğinin ortaya çıkardığı iki önemli kavram olan mekânsal yoğunlaşma ve mekânsal ayrışmayı tanımlayan çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Yoğunlaşma, Türkçede "toplanma", "kümeleme" ve "birikme" anlamlarına gelmektedir (Canatan, 201, s. 13). Bir başka

değerlendirmeye göre ise, belli bir grup şayet diğer yerleşim bölgeleriyle kıyaslandığında bir bölgede aşırı şekilde yoğunlaşıyor ve kümeleniyorsa bu grubun mekânsal yoğunlaşmasından söz etmek mümkündür (Van Kempen ve Özüekren, 1998, s. 1632). Göçmen ve sığınmacıların belli bir bölgedeki varlığı, oradaki toplam nüfusla kıyaslandığında yüksek bir oran oluşturuyorsa, göçmen topluluğun mekânsal yoğunlaşmasından bahsedilebilir. Bazı çalışmalarda sığınmacı ve göçmenlerin mekânsal yoğunlaşması tanımlanırken o bölgedeki toplam nüfus oranıyla karşılaştırmaların yapıldığı görülmektedir. Örneğin göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı bir Avrupa ülkesinin tek bir mahallesinde 10 farklı göçmen grubun bulunması ve her grubun o bölgedeki toplam nüfusun yüzde 10'unu oluşturması "göçmenlerin mekânsal yoğunlaşması" olarak ifade edilmektedir (Van Kempen ve Özüekren, 1998, s. 1633).

Mekânsal ayrışma ise mekânsal yoğunlaşmayla gelişen bir süreç olup, her iki kavram arasında yakın bir ilişki vardır. Mekânsal ayrışma, ortak özellikleri bulunan bir grubun belli bir yerdeki gruplaşması olarak tanımlandığı gibi (Canatan, 2011, s. 14) farklı kentsel alanlarda yaşayanların sosyal ve kültürel farklılıklarını açıklamak için de kullanılmaktadır (Andersen, 2003). Kimilerine göre mekânsal ayrışma belli toplumsal grupların belirli kentsel bölgelerde yoğunlaşmasını ifade etmektedir (Bógus, 2013, s. 1). Sığınmacı ve göçmenler yönüyle değerlendirdiğimizde, her mekânsal yoğunlaşmanın aynı zamanda mekânsal ayrışmaya yol açacağı şeklinde bir genelleme yapmak zordur. Fakat belli bir grubun belli bir yerde kümelenmesi, toplumsal yalıtılmışlık riskini artıracığı gibi mekânsal ayrışmayı da tetikleyebilecek güce sahiptir. Önemli olan toplumsal bölünmeye yol açmayacak ve geniş toplumsal kesimlerle canlı bir iletişimi koruyacak davranış biçimlerinin sürdürülmesidir.

Sığınmacılar ve göçmenlerin mekânsal yoğunlaşması ve ayrışması sürecindeki kent-mekân ilişkisini açıklayıcı geleneksel yaklaşımı Chicago Okulu temsil eder. Chicago Okulu, kentsel mekânsal düzenlemelerin toplumsal ilişkilere etkisine, kentlilerin oluşturduğu yaşam biçimlerine odaklanır ve üretilen farklı yaşam tarzlarını ortaya çıkarmaya çalışır. Buna göre, kente gelen göçmenler kendi kültürel ve ekonomik özelliklerine uygun mekân tercihi yaptıkları için zaten mekânsal olarak ayrışmaktadır. Şayet kentin göçle gelen yeni sakinleri dil becerisini geliştirip iyi bir eğitim alabilirse farklı grupların yaşadığı mekânları tercih ederek topluma uyum sağlayabilir (Gregory vd. 2009, s. 674). Chicago Okulu kent mekânını toplumsal süreçlerin sonucu olarak değil, nedeni olarak görmektedir. Sonuç olarak, kentlerdeki mekânsal yoğunlaşma ve ayrışma göçmenlerin kendi tercihlerinin bir sonucudur ve bu

kümelenme sürecini etnik köken, dil ve toplumsal konum gibi unsurlar belirlemektedir.

Mekânsal yerleşimle ilgili olarak davranışçı yaklaşım, kişilerin karar verme süreçlerinin mekânsal yoğunlaşma ve ayrışmaya etkilerini incelemektedir. Bu yaklaşıma göre, kişilerin yerleşim yeri ve mekân seçiminde itici ve çekici faktörlerden söz etmek mümkündür. Hane halkının mekân seçimindeki tercih davranışlarını konut tipi ve konut özellikleriyle, aile üyelerinin sayısı gibi faktörler belirlemektedir (Van Kempen ve Murie, 2009, s. 378). Burada sığınmacılarla göçmenler arasındaki ekonomik ve sosyo-kültürel farklılıklara dikkat çekmek gerekmektedir. Zira göçmenler belli bir sosyal ve ekonomik beklentiye sahip oldukları için kendi etnik topluluklarından ayrı bölgeleri tercih etme eğilimi taşır. Bloch, sığınmacı ve mültecileri göçmenlerin durumundan farklı değerlendirir ve bu toplulukların zorunlu olarak belli yerleşim alanlarını tercih ettiğini belirtir (Bloch, 2002, s. 147-8). Bu zorunluluk aynı zamanda etnik ve kültürel açıdan benzer durumdaki sığınmacılar, akrabalar ve diğer sosyal dayanışma ağlarıyla birlikte olmayı ve mekânsal yoğunlaşmayı beraberinde getirmektedir.

Türkiye'deki kentlerde yoğunlaşan Suriyeli sığınmacı nüfusunun mekânsal yoğunlaşma ve ayrışma süreçleri doğrudan onların; kentsel aidiyeti, eğitimi, iletişim becerileri, kültürel gelişimleri, ekonomik kapasiteleri ve toplumsal uyumlarıyla ilişkilidir. Kentsel eşitsizliklerin en yaygın olduğu bölgelerde kümelenen sığınmacıların mekânsal yoğunlaşması gönüllü bir tercihten çok zorunluluğa dayalı bir durumdur. Dolayısıyla genel toplumsal hayattan yalıtılmışlık hali içindeki sığınmacıların dezavantajlı yerel topluluklarla benzer sosyal ve ekonomik şartlar içinde bulunması, dışlayıcı ve ötekileştirici tutumların büyümesine neden olabildiği gibi, sığınmacılarda içe kapanma ve gettolaşma eğilimini güçlendirmektedir.

Kentli Sığınmacıların Mekânsal Yoğunlaşması/Ayrışması/Gettolaşması

Ülkelerin göç politikaları mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin kentsel yerleşim davranışlarını etkileyen önemli faktörlerden biri olarak görülmektedir. Bu politikaların uygulanma şekli ise sığınmacı ve göçmen grupların mekânsal yoğunlaşma ve ayrışma süreçlerinde etkili olmaktadır (Göker ve Keskin, 2015, s. 429). Toplumsal uyum açısından bütüncül bir yaklaşımın hayata geçirilememesi halinde bu mekânsal ayrışmanın derinleşmesi kaçınılmazdır. Sığınmacıların ev sahibi toplumdan ayrışarak kentin belli alanlarında yoğunlaşmasının farklı nedenleri bulunmaktadır. Aynı ülke vatandaşlığı, etnisite,

inanç ve kültürel özellikler, diğer nedenlere göre daha öne çıkan unsurlar olarak görülmektedir. Bu gerekçeler, sığınmacılar açısından mekânsal yoğunlaşma ve ayrışmayı kolaylaştırıcı bir role sahiptir (Keser, 2008, s. 199-210). Öte yandan sığınmacıların kendi içindeki sınıf farklılaşmasının da mekân üzerinde belirleyici bir etkisinin bulunduğu görülmektedir. Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar örneğinde görüldüğü gibi, ekonomik ve kültürel yönden daha iyi konumda bulunanların kentsel yerleşim ve mekân tercihleri, belli gelir gruplarının yaşadığı alanlarda yoğunlaşmaktadır. Nitekim maddi bakımdan dezavantajlı ve eğitim düzeyi düşük gruplar da benzer sınıfsal özelliklere sahip kentsel mekânları tercih etmek zorunda kalmaktadır. Her iki durumda sosyal ilişkiler ve sosyal ağlar sığınmacıların mekânsal yoğunlaşmasını genişletici ya da daraltıcı bir güce sahip olabilmektedir.

Türkiye, 2011 yılından bu yana ev sahipliği yaptığı Suriyeli sığınmacıların kentsel yerleşimleri için uydu kent politikası belirlemiş olsa da, sığınmacıların ülke içindeki hareketliliğini kontrol etmek mümkün olmamıştır. Oldukça büyük bir sığınmacı nüfus, asıl ikamet yeri olan şehirden ayrılarak büyük kentler arasında adeta mekik dokumaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2018 yılında büyükşehirlere (mücbir sebep dışında) kayıt işlemini durdurmasına rağmen, bu kentlerde kayıt dışı ciddi bir sığınmacı topluluğunun bulunduğu düşünülmektedir. 2016 yılına kadar Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara ev sahipliği yapan iller sıralamasında Şanlıurfa ilk sırada iken, bu tarihten sonra İstanbul en fazla sığınmacı nüfusu barındıran il haline gelmiştir. Bu değişimin başlıca nedeni, iş arayışı ve daha iyi şartlarda yaşama arzudur. Nitekim Şanlıurfa'da yapılan bir araştırmaya göre, sığınmacıların iş fırsatları açısından daha uygun olduğunu düşündükleri İstanbul, İzmir ve Bursa gibi kentlere göç etmek istedikleri belirtilmiştir (İnce, 2018, s. 326). Dolayısıyla ortak dil, kültür ve yaşam tarzı bakımından Şanlıurfa, sığınmacıların en kolay uyum sağlayabileceği bir kent olarak görülmesine rağmen, başka faktörlerin etkisiyle sığınmacılar mekân değiştirme ihtiyacı hissetmektedir.

Ülkenin batısındaki büyük kentlere gelen sığınmacıların mekâna bağlılığını ve yaşam döngüsünü ilgilendiren çeşitli sorunlar bulunmaktadır. Her göç eden topluluk gibi Suriyeliler de kendi ülkelerinde kırsal ve kentsel yaşam alanlarındaki deneyimlerini göç ettikleri yere taşımak istemektedir. Ülkelerindeki geleneksel yaşam tarzına göre inşa edilmiş konut tipi ve yerleşim kültürüne sahip olan Suriyeliler, Türkiye'deki koşullara uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Kalabalık aile yapısını ve akrabalık ilişkilerini canlı tutabilmek için belli bölgelerde kümelenen sığınmacıların öncelikli tercihi bu sosyal ağları kurmak ve geliştirmek üzerinedir. Ancak zorunlu mekânsal yerleşim

alanlarında konut bulmak çok da kolay gerçekleşmemektedir. Suriyelilerin konut bulmada yaşadığı en önemli sorunlardan birini, sığınmacılara yerel halkın kiralık ev vermek istememesi oluştururken, diğer önemli sorun ise yüksek kira bedelinin talep edilmesidir. Bu durumu, toplumun bir kesiminin sığınmacılarla aynı mekânsal alanları paylaşmak istememesi, şeklinde açıklamak mümkündür. Nitekim halen % 93'ünden fazlası kentsel alanlarda Türk toplumu ile birlikte yaşayan Suriyelilerin “nerede yaşaması gerektiğine” ilişkin yöneltile soruya karşılık, Türk toplumunun % 81,8'inin “Suriyeliler ile kentlerde bir arada yaşamaya sıcak bakmadığı” sonucuna ulaşılmaktadır (Erdoğan, 2017, s. 26).

Büyükşehirlerdeki sığınmacıların, sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı semtlerdeki ikamet mekânları genelde apartmanlardan oluşsa da bu yapılar oldukça eski, sağlıksız ve deprensellik açısından riskli yapılardır. Aynı şekilde müstakil konutlarda oturan sığınmacılar da gecekondular olarak adlandırılan sağlıksız evlerde yaşam sürmektedir. Bu tarz yapıların imar ve oturma belgeleri sorunlu olduğu gibi fiziki alt yapısı ve güvenliği ciddi risk taşımaktadır. Oda sayıları yetersiz ve kalabalık sığınmacı ailelerin barınması için elverişli değildir. Kentsel dokuda önemli bir yere sahip olan gecekondulaşmanın hala çözülemediği ciddi bir sorun olduğu düşünüldüğünde, sığınmacıların bu konutları ekonomik yönüyle tercih etmeleri doğal bir durumdur. Büyük şehirlerimizdeki kentsel dönüşüm uygulamalarının bir türlü sonuçlanmaması ve deprensellik bakımından yapı stokunun büyük risk taşıması, gecekondular bölgelerindeki mekânsal yerleşimlerin fiziki sorunlarını daha da görünür hale getirmektedir. Dolayısıyla kentlerde, ortak toplumsal ihtiyaçların karşılanması ve sürdürülebilir kent yaşamının sağlanmasını gerçekleştirecek kentsel dönüşüm programlarına ihtiyaç vardır. Böylece mekânsal ayrışmayı değil kültürel etkileşimi teşvik edici, sosyal ve ekonomik adaletsizlikleri olabildiğince dengeleyici bir mekânsal tasarım gerekmektedir (Koçak, 2011, s. 268).

Mevcut koşullarda Türkiye'nin en fazla göçmen ve sığınmacı nüfusunu barındıran kenti olan İstanbul'daki sığınmacı/göçmen kümelenmesi daha çok Zeytinburnu, Bağcılar, Fatih, Esenler, Başakşehir ve Esenyurt gibi iç göç hareketliliğinin ve işçi sınıfının yoğun olduğu bölgelerde gerçekleşmektedir (Kaya, 2017). İstanbul'daki göçmen profili oldukça çeşitlidir ve kentte Suriyeli sığınmacıların dışında Afganistan, Irak, Somali, Özbekistan, Gürcistan ve Bangladeş gibi farklı uyruklu çok sayıda göçmen bulunmaktadır. Yapılan saha çalışmalarından elde edilen bulgulara bakıldığında İstanbul'daki Suriyeli nüfusun özellikle Fatih ve çevresinde mekânsal olarak yoğunlaştığı ve

hatta bu yoğunlaşmanın gettolaşmaya dönüştüğü görülmektedir. Kendi kültürel özelliklerini ve yaşam tarzlarını yeniden inşa ederek, yerel halk ile ilişki kurmaktan kaçınarak içe dönük bir sosyalleşme yaşanmaktadır (Kavas, Avşar, Kadkoy ve Bilgiç, 2019).

Bu değerlendirmelere göre Suriyeli sığınmacı toplum, kendi ekonomisini ve sosyal çevresini üretmekte olduğu için kendi diliyle iletişim kurmak, kendi esnafından alışveriş yapmak ve yine kendi sosyal kozasını örmek gibi bir davranış içine girmektedir. Bu durum mekânsal ayrışmayı hem ikamet bakımından hem de iş hayatı yönüyle güçlendirmektedir. Nitekim Fatih semtindeki bazı cadde ve çarşılar toplumda “Suriyeli Caddesi, Suriye Çarşısı” olarak anılmaktadır. Benzer şekilde Zeytinburnu semtinin Afganlılarla ve Kumpapı semtinin Somaliler ile anıldığı düşünüldüğünde, sığınmacı veya göçmen kitlesinin toplumsal uyumu yerine sosyal ve ekonomik izolasyonundan söz etmek daha doğru olacaktır (Altıntaş, 2016, s. 4). İstanbul’daki sığınmacı ve göçmenlerin mekânsal yoğunlaşması hem mekânsal ve hem de toplumsal ayrışmayı/izolasyonu derinleştirme riski taşımaktadır ve önlem alınmadığı takdirde yeni toplumsal gerilimlere yol açabilir.

Ankara’nın Altındağ ilçesi belli yoğunluktaki Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. İlçenin Siteler semtinde yer alan Önder Mahallesi bu yoğunluğun güçlü biçimde yaşandığı bölgelerden biridir. Aslında bölgede yıpranmış gecekonduların bulunması nedeniyle kiralar düşük olduğu için mahalledeki sığınmacıların mekânsal yoğunlaşması artış göstermiştir. Kentsel dönüşüm alanlarından biri olan Önder Mahallesi’ni yerel halkın pek tercih etmemesi, süreç içinde bölgedeki demografiyi sığınmacıların lehine değiştirmiştir. Bu durum, yerleşik Suriyeli nüfusun grup içi sosyal ilişkilerini güçlendirmekle kalmamış, ekonomik faaliyetlerini de kendi ağlarıyla sürdürmeyi teşvik etmiştir. Mekânsal yoğunlaşma ve ayrışmanın gündelik yaşamı da etkilediği, sığınmacı nüfusun mahalledeki genel olarak Arapça konuşmayı, kendi arasında sosyal ilişki kurmayı ve Suriyeli esnaftan alışveriş yapmayı tercih ettiği görülmektedir (Temel ve Kahraman, 2019, s. 10). Sığınmacıların yaşadıkları yerde gerçekleştirdiği davranışların başta güvenlik olmak üzere ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarıyla ilişkili olması anlaşılır bir durumdur. Fakat yerel toplumun dinamiklerinden tamamen kopuk biçimde mekânı uyarlama ve örneğin Ankara’nın bir mahallesini Halep’in bir mahallesine benzetme çabası, gettolaşmanın tipik bir örneği olduğu gibi her bakımdan toplumsal bütünleşmeyi ve uyumu engelleyici bir role sahiptir. Nitekim bu

bölgede yaşanan sosyal gerilimlerin kısa sürede saldırıya ve yağma olaylarına dönüşmesi, yerel toplumla sığınmacılar arasındaki yabancılaşmanın ve ötekileşmenin ciddi boyutlara ulaştığını göstermektedir.

Mekânsal yoğunlaşma ve ayrışmayla sıkı bir anlam ilişkisi bulunan gettolaşma, kentli sığınmacıların sosyal uyum sürecini tehdit eden bir olgudur. Gettolaşma, herhangi bir toplumsal yapı içinde belirli bir grubun kurumsallaşmış ikamet alanı olarak tanımlanmaktadır. Kentlerdeki sığınmacıların belli bir toplumsal grup olarak bir bölgede ve yerel halktan ayrılarak homojenleşmesi, mekânsal yoğunlaşmayı beraberinde getirmektedir. Bu grupların yaşadıkları mekânla özdeşlik kurması ve yer-aktivite ilişkisini bu mekân üzerinden yürütmesi, gettolaşma ve ayrışmayı özendirilmektedir. Dolayısıyla, mekânsal yoğunlaşmayı masum bir olgu olarak nitelendirmek gerçekçi değildir zira kavram sosyolojik olarak mekânsal ayrışmaya işaret etmektedir. Gettolaşma ve ayrışma mekânsal yoğunlaşmanın iki yüzünü anlatmaktadır. Sığınmacılar gettolaşmayla kendi bölgesinde mekânsal süreklilik sağlarken, diğer yandan toplumla ilişkileri olabildiğince sınırlanmakta ve ayrışmaktadır (Canatan, 2011, s. 13). Bu durum toplumsal ve mekânsal entegrasyonu zorlaştırmasının yanı sıra beraberinde yeni tartışmalar ve sosyal gerginlikler yaşanmaktadır.

Zorunlu Mekânsal Yerleşimlerin Sosyal Uyum Süreçlerine Etkisi

Türkiye'nin büyük kentlerinde yoğunlaşan sığınmacı ve göçmen nüfusun serbest ikamete bağlı mekânsal yerleşimleriyle ilgili çeşitli sorunlar bulunmaktadır. Gönüllü veya zorunlu olsun, ülkemizdeki göçmen ve sığınmacıların ikamet ettikleri yerler ağırlıklı olarak dezavantajlı konumdaki yerel halkın bulunduğu eski yerleşim alanları ve gecekondular bölgelerinden oluşmaktadır. Sığınmacıların zorunlu olarak yerleştikleri mekânlar her açıdan sağlıklı olmakla birlikte ekonomik olduğu için tercih edilmektedir. Aslında bu mekânsal yoğunlaşmalar başta işsizlik ve yoksulluk olmak üzere iç içe geçen birçok sorunun da birikmesine yol açmaktadır. Sağlıksız mekânlarda toplanmak zorunda kalan ve kısıtlı bir bütçeye sahip olan yerel halk, şehir hayatına zaten uyum sağlamakta zorluk çekerken, bir de sığınmacı gruplarla aynı ekonomik ve sosyal koşullarda bulunmayı içine sindirememektedir. Bu yüzden özellikle iş piyasasında sığınmacılarla acımasız bir rekabete girilmekte ve ayrımcı uygulamalarla karşılaşmaktadır (Çınar, 2018, s. 14). Diğer yandan sığınmacıların mekânsal ayrışması ve gettolaşması neticesinde toplumsal kabul giderek zorlaşmakta ve aynı bölgede birbirinden bağımsız iki paralel toplum yapısı oluşmaya başlamaktadır.

Ayrışmanın mekânsallığı, kentlerimizdeki farklı etnik, dini ve kültürel göçmen/sığınmacı gruplarının geleceğini yakından ilgilendirdiği gibi toplumsal yapının bu süreçten nasıl etkileneceği de önemlidir. Yoksulluk ve işsizlik mekânsal ayrışmanın önemli nedenleri arasında gösterilse de, sığınmacıların güvenlik endişesini ve geri gönderilme korkusunu da bu nedenlerin arasında saymak gerekmektedir. Suriye'deki iç savaşın ne zaman sona ereceğine ilişkin devam eden belirsizlikler ve ülkedeki kaotik durum, sığınmacıların bir yandan gelecek endişelerini artırırken, Türkiye'deki konumlarını da çıkmaza sürüklemektedir. Geçici koruma statüsü altındaki Suriyelilerin ülkedeki misafirlik süresi uzadıkça, geri dönüş umutları hem sığınmacılarda hem de ev sahibi toplumda azalmaktadır. Bu durum ev sahibi toplumda göçmen ve sığınmacı karşıtlığını beslediği gibi, sürecin kalıcılık- vatandaşlık çizgisine uzanacağı kaygısı öfkeye yol açabilmektedir. Gaziantep gibi sığınmacı nüfusun yoğun olarak bulunduğu kentlerde bu tür endişelerin yerel halkta güvensizliğe dönüştüğü ve mekânsal ayrışmanın daha güçlü hissedildiği belirtilmektedir (Coşkun ve Kılıç, 2018, s. 3). Elbette sığınmacıların kentin çöküntü alanlarındaki sağlıksız konutlarda yaşamak zorunda olması bir tercihten öte farklı nedenlere bağlı bir zorunluluk halidir. Fakat tüm bu zorluklara rağmen yerel toplumsal yapıya uyum sağlamak için Türkçeyi öğrenmek, kültürel ve sosyal davranış normlarının farkında olarak yeni duruma ayak uydurmaya çalışmak, sığınmacıların yaşamını kolaylaştıracaktır. Uyum tek taraflı değil, çift taraflı ve etkileşime dayalı uzun bir süreçtir. Dolayısıyla kamu idaresi, medya, sivil toplum ve özel sektör kuruluşlarının eş güdüm halinde uyum sürecini teşvik edici uygulamaları hayata geçirmesi gerekmektedir.

Tarih boyunca mazluma kimliğini sormadan sahip çıkan Anadolu insanı misafirperverliği ile haklı bir saygınlık kazanmıştır. Suriye'deki insani felaketin yol açtığı göç akını karşısında da aynı duyarlılıkla hareket eden Türkiye toplumu, bütün siyasi ve ekonomik zorluklara rağmen sığınmacılara ev sahipliği yapmaktadır. Bununla birlikte sığınmacı nüfusun Türk toplumuyla sınırlı bir temasın ötesinde dil, kültür ve sosyal hayata dair öğrenme sürecinden uzak bir tutum sergilemesi, yerel halkta güvensizliğe neden olmaktadır. Özellikle bu süreçte belirleyici rolü bulunan kadınların dışı açık ve Türk komşularıyla iyi ilişkiler kurması, sosyal ve kültürel öğrenmeye istekli olmasıyla ilgili yerel halktaki beklentiler ne yazık ki karşılanamamıştır (Özerim, Telli, Karaca, 2020). Elbette sığınmacıları bu konuda doğrudan suçlayıcı bir yaklaşım sergilemek yerine, mekânsal ayrışmanın ve gettolaşmanın yol açtığı sorun alanlarını tespit ederek çözüm önerilerini tartışmak daha doğru olacaktır.

Göçmen/sığınmacı grupların mekânsal yoğunlaşması ve ayrışması, sosyal bütünleşme ya da toplumsal dışlanma yönüyle ele alındığında farklı sonuçlar doğurmaktadır. Mekânsal ayrışmada sığınmacıların kendi tercihlerinin mi, yoksa ev sahibi toplumun dışlayıcı yaklaşımlarının mı daha etkili olduğu tartışma konusudur. Öte yandan mekânsal ayrışmanın grup içi bağlılığı güçlendirmesiyle birlikte sığınmacıların etnik, dini, kültürel ve ekonomik yönden farklılaşan kendi içinde yeni kümelenmeler oluşmaktadır. “Halepliler” ve “Humuslular” gibi hemşerilik özelliklerine dayalı mekânsal yoğunlaşmalar olduğu gibi, aynı bölgeden göç etmiş olmakla birlikte sosyal ve ekonomik statü farkı nedeniyle diğerlerinden ayrılan gruplar da söz konusudur. Sığınmacı ve göçmenlerin hem sayısı hem de coğrafi ve kültürel çeşitliliği arttıkça, yeni ve farklı ayrışma türleri ortaya çıkmaktadır. Örneğin, İstanbul’un Fatih ilçesine bağlı Akşemsettin Caddesi’nin ilçe sakinleri tarafından “Suriye Caddesi” olarak nitelendirilmesinin arka planında bu gettolaşma sorunu bulunmaktadır (Kavas, vd.. 2019, s. 56). Türkiye’de bulunan Afrika, Asya ve Orta-doğu kökenli göçmen ve sığınmacıların kendi gettolarını oluşturma eğilimini önleyici ve sosyal bütünleşmeyi teşvik edici politikaların uygulanması gerekmektedir. Bu gruplar arasında nasıl bir sosyal ilişkinin bulunduğu, bu ilişkiyi hangi dinamiklerin belirlediği ve mekânsal yoğunlaşmaya ne tür beklentilerin yol açtığı gibi sorulara kapsamlı araştırmalarla cevap aranmalıdır.

Bu bağlamda şu sorulara da yanıt üretmek faydalı olacaktır. Sığınmacıların mekânsal yoğunlaşma/ayrışma ve nihayet gettolaşması sosyal uyum sürecini engelleyici bir durum oluşturuyorsa nasıl bir önlem almak gerekir? Ya da sığınmacıların seyahat ve yerleşim özgürlüğünü kısıtlayıcı uygulamaların önerilmesi ne kadar doğru ve gerçekçidir? Dahası, bu sorunu yerinde çözmek gerekiyorsa ne tür mekânsal düzenlemelere ihtiyaç vardır? Her üç soruya elbette kolay ve tek bir yanıt vermek neredeyse imkânsızdır. Bununla birlikte sığınmacı ve göçmenlerin mekânsal ve sosyal yönden ana akım toplumun dışında kalması, uyum sürecini ciddi şekilde zora sokmaktadır. İlerleyen dönemde sığınmacıların mekânsal açıdan yoğunlaştıkları yerler damgalanmakta ve şehrin diğer bölgelerinde yaşayanlar arasında bu olumsuz algı hızla yayılmaktadır (Van Kempen ve Özüekren, 1998, s. 1634). Bu tür yerleşimlerin “Suriyeli Mahallesi”, “Afgan Çarşısı” şeklinde damgalanması hem yerel halkın o bölgelerdeki ikametini zorlaştırmakta, hem de alışveriş tercihlerini değiştirmektedir. Sığınmacıların sosyal ve ekonomik bakımdan gettolaşmasına zemin hazırlayan bu yaklaşımlar iki toplumun yakınlaşmasına ne yazık ki hizmet etmemektedir. Genel olarak göçmen ve sığınmacıların Türkiye’yi bir geçiş ülkesi olarak gördükleri ve asıl hedeflerinin Avrupa Birliği ülkelerine

göç etmek olduğu bilinmektedir. Özellikle İzmir ve İstanbul gibi metropollerdeki sığınmacıların mekânsal yoğunlaşmasının görece bir tarafı da bulunmaktadır. Zira fırsatını bulduğu anda pek çok sığınmacının Batı'ya yöneleceği öngörülmektedir. Dolayısıyla kalıcılık-geçicilik arasındaki zihinsel gerilimlerin yarattığı belirsizlik ortamı, sığınmacıların hem yerleşik düzenini, hem de toplumsal bütünleşmesini ve sosyal uyum sürecini önemli düzeyde geriletmektedir.

Sonuç

Uluslararası göçler her dönemde göç alan ülkeleri siyasi, ekonomik ve kültürel bakımdan etkilemiştir. Özellikle İslam dünyasındaki siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklar, son elli yılda Batı'ya yönelen göç hareketliliğinin başlıca nedeni olarak görülmektedir. Ancak bu hareketliliğin gerisinde Batı'nın uyguladığı emperyal politikaların bulunduğu bir sır değildir. Küresel güçlerin istikrarsızlığa sürüklediği Irak, Afganistan, Suriye, Filistin, Yemen ve Libya gibi ülkelerdeki sorunların çözümü için uluslararası toplumun yetersiz ve isteksiz davranması, zorla yerinden edilmeleri ve dış göçleri tetiklemektedir. Öte yandan göçlerin başlıca hedefi olan Avrupa'da, kabaran aşırı sağ akımlar göçmen karşıtlığını tırmandırdığı gibi İslamofobik algıyı da güçlendirmektedir. Siyasi ve toplumsal çözümler, Batı'nın yeni göç dalgalarına karşı daha acımasız ve sert önlemler almasını kolaylaştırmaktadır. Sınırlarını düzensiz göçe kapatan Batı ülkeleri, transit geçiş güzergâhı üzerindeki Türkiye'yi bir baraj ülkesi olarak görmekte ve sorumluluk almaktan kaçınmaktadır. Ancak bu büyüklükteki uluslararası göç meselesini siyasi, ekonomik ve kültürel yönleriyle Türkiye'nin tek başına yönetebilmesi imkânsızdır. Nitekim hala bütüncül bir göç politikasını hayata geçirmekte zorlanan ve sığınmacıları toplumsal hayata entegre etmekte güçlük çeken Türkiye, adeta dış göçlerle köşeye sıkıştırılmak ve kaosa sürüklenmek istenmektedir.

Bu genel değerlendirmeye birlikte, Avrupa hayali sönen ve zorunlu olarak ülkemizde bulunan sığınmacıların mekânsal yerleşimleriyle sosyal uyum süreçleri arasında doğrudan bir ilişkinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'deki sığınmacıların mekânsal yoğunlaşması/ayrışmasında birçok konu, neden-sonuç ilişkisi bağlamında değerlendirilmelidir. İletişim, dil ve statü sorunu, kalma süresinin uzaması, bilgi eksikliği, olumsuz söylem ve toplumsal önyargılar ile yeni yerdeki ekonomik, sosyal ve kültürel koşullar mekânsal ayrışmanın, dolayısıyla gettolaşmanın hem nedeni, hem de sonucu olarak görülmelidir. Dolayısıyla, Türkiye'de kamu idaresinin en kısa sürede sığınmacıların mekânsal yerleşimleriyle ilgili yasal bir düzenlemeyi hayata geçirmesi

gerekmektedir. Bu planlama, kentlerin demografik yapısı, coğrafi, ekonomik ve sosyal koşulları dikkate alınarak yapılmalıdır. Sığınmacı yerleşimleriyle ilgili çalışmaların bu alandaki ilgili tüm aktörlerle birlikte yürütülmesi önem taşımaktadır. Şehir plancılarının, sosyologların, psikologların, eğitimcilerin, iş dünyasının, sivil toplum kuruluşlarının ve kent yaşamıyla ilgili diğer kesimlerin bu sürece dâhil edilmesi, yereldeki birbirinden kopuk ve düzensiz uygulamalara karşı bütüncül bir sosyal uyum modelini inşa etmek için fırsatlar sunacaktır.

Mekânsal yoğunlaşma ve ayrışmanın oldukça eski ve sosyolojik bir fenomen olduğu dikkate alındığında, bu olgunun günümüzde özellikle büyük kentlerde farklı biçimlerde devam ettiği anlaşılmaktadır. Ayrışma, karmaşık ve hassas bir meseledir ve sığınmacıların mevcut yerleşim alanlarındaki yaşam biçimlerinin ve yerel toplumla ilişkilerinin incelenerek, kapsamlı ve güvenilir verilere ulaşılması ve buna göre ayrışmayı/gettolaşmayı önleyici stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Mekânsal yoğunlaşma ve ayrışmanın ilgili birimlerce izlenmesi, sığınmacılarla yerel toplum arasındaki sosyal bağların güçlendirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Yerel yönetimlerin kentsel dönüşüm alanlarındaki uygulamalarının hız kazanması ve bu bölgelerdeki sağlıksız yapılaşmanın önlenmesi amacıyla somut adımlar atılmalıdır. Ancak bu adımlar atılırken, çöküntü bölgelerinde ikamet eden yerel toplumun ve sığınmacı nüfusun yerleşim ihtiyaçları ve temel hakları gözetilmelidir.

Her kentin yerel dinamikleri farklıdır ve sosyal uyum yerelde başlayan bir olgudur. Bu yüzden yerel yönetimlerin göç yönetiminde, sığınmacıların yerleşim tercihlerinde ve uyum stratejilerinin belirlenmesinde hayati bir işlevi bulunmaktadır. Kenar mahallelerde şehir hayatından izole edilmiş bir hayat süren sığınmacılara, kent yaşamı ve kent kültürünün tanıtılması amacıyla çeşitli kültürel gezi programları hazırlanmalıdır. Öte yandan belediyeler, merkezi yönetimle işbirliği halinde sığınmacıların nitelikli işgücüne dönüştürülerek yerel kalkınma programlarına entegre edilmesine öncülük yapabilmelidir. Böylece sığınmacı nüfusun topluma ve ülkeye bir "yük" değil, katma değer sağlayıcı bir güç olarak görülmesi sağlanabilir. Netice olarak; sığınmacıların mekânsal ayrışmasını ve gettolaşmasını önleyici ve toplumsal hayata katılımlarını sağlayıcı adımların kamu idaresi tarafından ivedilikle atılması ve tüm paydaşlarla sahada güçlü bir işbirliği yapılarak bütüncül bir sosyal politikanın hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Extended Abstract

The Effect of Spatial Concentration and Segregation on Social Cohesion of Urban Refugees

*

Hüseyin Koçak

ORCID: 0000-0003-2648-4384

Selvet Çetin

ORCID: 0000-0001-7469-5704

The city shapes the will of human life in the social sphere. The founding will determines the basic rules on which principles an urban space will be formed and how urban life will be realized. Two concepts emerge at this stage. One of these concepts is structure. What gives direction to the city system with its architectural and aesthetic dimensions is the flow of life. Therefore, as the second important concept, life shapes the social relations and life culture in the city. Both concepts gain meaning and form a whole with the existence of a city and the reproduction of every spatial feature related to the city. On the other hand, the city is also a factual and imaginary reality. The stage that embodies the time spent in cities is urban spaces. Urban spaces, on the other hand, produce socialities on which daily life is built and stored in memories. Urban space gains meaning with the realization of all the actions of human life, and urban memory emerges in its entirety. The spatial feature of the city, which is the most inclusive area of social life, is also shaped by the spirit of life.

The international forced migration, which has been experienced with the globalization of migration in the last century, deeply affects the target countries and host societies, together with the refugees and asylum seekers who have left their country. As one of the target countries of this forced migration, Turkey hosts the highest number of Syrian refugees, as well as the Middle East, Asian and African refugees and immigrants who come irregularly, play an important role in determining and implementing the country's immigration policy. The spatial settlement of urban refugees and asylum seekers is an integral part of

this process. Spatial segregation and concentration are thought to have an important role in determining the impact of long-standing social cohesion and social integration practices in Turkey on refugees and asylum seekers.

In this study, answers to three main questions were sought. These;

1- What factors determine the settlement preferences of refugees and asylum seekers that cause spatial segregation and concentration?

2- How does the spatial segregation and concentration of urban refugees affect social cohesion and social integration practices?

3- How can the spatial concentration/segregation or ghettoization of refugees and asylum seekers be prevented in terms of their inclusion in urban life, and what spatial arrangements can the public administration make in this regard?

It is not easy to give definite and concrete answers to these questions. However, in the current conditions, it is actually a necessity for refugees and asylum seekers to prefer settlements where urban inequalities are most common. Although material conditions are seen as the primary factor in this preference, social and economic solidarity between the same social groups is an important reason. The tendency of asylum seekers to become introverted and ghettoized, who concentrate in certain places during the process and separate (i.e. move away) from the local community in a short time, is a situation that makes adaptation efforts difficult. The spatial concentration and decomposition processes of the refugee population are directly theirs; It is related to their urban belonging, education, communication skills, cultural development, economic capacity and social cohesion. Therefore, the fact that the refugees, who are in isolation from the general social life, are in similar social and economic conditions with the disadvantaged local communities, may cause the growth of exclusionary and marginalizing attitudes. As seen in the example of Syrian refugees in Turkey, the urban settlement and place preferences of those who are in a better position economically and culturally are concentrated in areas where certain income groups live. However, the spatial and social exclusion of refugees and asylum seekers from the mainstream society is seen as a negative situation in terms of integration and social acceptance.

As a result; It is seen that the refugee population is spatially concentrated in the depressed areas of the cities and even this concentration turns into ghettoization. In these settlements, where internal migration is quite intense and income level is low, the negativity in the local social perception towards asylum seekers at all levels is growing day by day. Asylum seekers and refugees experience an introverted socialization by avoiding contact with the local people.

Thus, since the refugee society produces its own economy and social environment, it engages in a behavior such as communicating in its own language, shopping from its own shopkeepers, and spinning its own social cocoon. This situation strengthens the spatial segregation both in terms of residence and business life. The inadequacy of residence times required to feel a sense of belonging to both the space and the spatial environment increases the alienation and identity crisis in asylum seekers. Refugees and asylum seekers reside mainly in old settlements and shantytowns with disadvantaged local people. The places where asylum seekers are forced to settle are unhealthy in all respects, but are preferred because they are economical. Although poverty and unemployment are shown among the important causes of spatial segregation, it is necessary to count the security concerns of asylum seekers and the fear of being sent back among these reasons.

In the context of these results, it is possible to make various suggestions to the public administration. The public administration in Turkey needs to implement a legal regulation regarding the urban settlements of asylum seekers and refugees as soon as possible. Local urban settlement and transformation plans should be made by taking into account the demographic structure, geographical, economic and social conditions of the cities. It is important to carry out studies on refugee settlements together with all relevant actors in this field. Involving city planners, sociologists, psychologists, educators, business world, non-governmental organizations and other segments related to urban life in this process will provide opportunities to build a holistic spatial adaptation model against disjointed and irregular local practices.

Kaynakça/References

- Altıntaş, S. (2016). İstanbul'un "mülteci semtleri": Kumkapı ve Küçükpazar. *İlemblog*. 3 Ağustos 2022 tarihinde, <http://blog.ilem.org.tr/istanbul-multeci-semtleri/> adresinden erişildi.
- Andersen, H. S. (2003). *Urban sores*. On the interaction between segregation, urban decay & deprived neighbourhoods. Farnham: Ashgate.
- Bloch, A. (2002). The migration and settlement of refugees in Britain. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Bógus, L. M. M. (2013). *Urban segregation: a theoretical approach*. 22.11.2016 tarihinde, http://www.observatoriodasmetropoles.ufrj.br/urban_segregation/ adresinden erişildi.
- Canatan, K. (2011). Hollanda'da etnik ilişkiler, gettolaşma ve paralel toplum tartışmaları. *Sosyo-ekonomi*, 15(15), 7-28.

- Coşkun, B.B. ve Kılıç, T. (2018). Sınır kentlerindeki Suriyelilerin ve yerleşik halkın güvenlik algıları: Gaziantep, İzmir ve Szeged örnekleri. *Göç Dergisi*, Cilt 6, Sayı:1.
- Çınar, S. (2018). İnşaat işgücü piyasasında yeni aktörler ve yeni çatışmalar. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2018/1.İstanbul.
- Erbaş, H. (1999). Metodoloji tartışmaları ışığında göç ve etnisite. *Sosyolojisi Dergisi*, (2), 17-39.
- Erdoğan, M. (2017). *Suriyeliler barometresi: Suriyeliler ile uyumlu yaşamın çerçevesi* (SB-2017) araştırması, yönetici özeti. 6 Aralık 2017 tarihinde, <https://mmuraterdogan.files.wordpress.com> adresinden erişildi.
- Gregory, D., Johnston, R., Pratt, G., Watts, M., and Whatmore, S. (2009). *The dictionary of human geography* (5th edition). Chichester: A John Wiley and Sons, Ltd. Publication.
- Temel, D.G. ve Kahraman, Z.E. (2019). Göçmen mahallelerinde konut dış mekânında uyarılma: "Küçük Halep," Önder Mahallesi, Ankara örneği. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 415-431.
- Göker, G. ve Keskin, S. (2015). Yabancı ve mekânsal ayrışma: "District 9" filminde heterotopik mekân ve ileri marjinallik. *Akademik Bakış Dergisi*, (52), 428-453.
- Haldun, İ. (1989). *Mukaddime*, Cilt 2, (Çev. Z. Kadiri Ugan). MEB Yay. İstanbul.
- Harvey, D. (2006). *Sosyal adalet ve şehir* (Çev. M. Morali). Metis Yayıncılık. İstanbul.
- İnce, C. (2018). Uluslararası göç bağlamında Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin mekânsal yoğunlaşması. *İksad Yayınları*, 2018.
- Karakaş, M. (2019). Kent, mekân ve toplum, mekân sosyolojisine giriş, Ed: Mehmet Karakaş, *Tezkire Yayıncılık. İstanbul*.
- Kaya, A. (2017). İstanbul mülteciler için cennet mi cehennem mi? Suriyeli mültecilerin kentsel alandaki halleri. *Toplum ve Bilim*, 140, 42-68.
- Kavas, A. Avşar, İ., Kadkoy, O. ve Bilgiç, E.Ç. (2019). İstanbul'da Suriyeliler ve savaş sonrası Suriye gettoları. *TEPAV, Ankara*.
- Keser, İ. (2008). "Adana'da mekânsal ayrışma, kentsel büyüme ve mahrum bırakılmış semtler", *Adana Kent Sorunları Sempozyumu*.
- Koçak, H. (2011). Kent-kültür ilişkisi bağlamında Türkiye'de değişen ve dönüşen kentler. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, II, (2011): 259-269.
- Montesquieu, C. L. (1963). *Kanunların ruhu üzerine* (Çev: F. Baldaş). Ankara: MEB Yayınları.
- Özerim, G. Telli, M.B. Karaca, L. (2020). Türkiye'deki genç mültecilere yönelik destek mekanizmalarının geliştirilmesi için durum ve ihtiyaç analizi raporu.2020. *Yaşar Üniversitesi*.
- Özgür, E.M. (2020). Göç, ikametgâh ayrışması ve entegrasyon: Türk kentleri için bir değerlendirme. *Coğrafya Dergisi*, 2020, 41:221-240.
- Van Kempen, R., ve Özüekren, A. Ş. (1998). Ethnic segregation in cities: New forms and explanations in a dynamic world. *Urban Studies*, 35(10), 1631-1656.
- Van Kempen, R. and Murie, A. (2009). The new divided city: Changing patterns in European cities. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 100(4), 377-398.